

Список використаної літератури

1. Іван Франко. Твори: у 20 т. Т.11 / Іван Франко. – К. : Держлітвидав України, 1955.

2. Каспарук А. А. Українська поема кінця XIX – початку XX століття / А. А. Каспарук. – К.: Наукова думка, 1973. – 248 с.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2014

L. I. Magas

IVAN FRANKO'S HISTORICAL POEMS OF EARLY PERIOD OF CREATIVITY

Article is devoted to the Franko's historical poems of the poet's early period of creativity, analyzing his attitude to the historical past of the Ukrainian people, a reflection of reality of times past in all its complexity, in all typicality and versatility.

Franko has made the most significant contribution to the development of art historical themes concerning the ideological wealth, maturity and perfection of realistic images of skill in the construction of plots. This applies to his prose, drama, poetry, and particularly poems. Therefore, considering the Ukrainian historical poems of the late XIX – early XX century, it is primarily to be stated in Franko's poems.

The epic sweep of poems hyperbole turns primarily on the characters and their actions, just as it's done in ballads and folk songs.

The author trends not to displace epic and lyric poems in early history, which is also on people's designs. M. Rylsky once pointed out that the lyrical elements that ancient minstrels called «compassion» are strongly detected in Ukrainian thoughts. These traditional lyrical elements are borrowed from the historical poem (in the original interpretation).

Historical poems contain dramatic elements that come from dramatizm of his works, of dramatic conflicts that reflect reality.

It should be noted that the scope of the proposed work is not enough for a detailed consideration of Franko's poems on historical themes in all periods of his poetry and it requires further study.

Keywords: historical poem, collision, artistic expression, national consciousness, artistic skill.

УДК 821.161.2–92»18'19»(045)

І. В. Мельничук, М. М. Хорошков

ЕВОЛЮЦІЯ ДИСКУРСУ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ПУБЛІЦИСТИЦІ КІНЦЯ XIX – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XX СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена осмисленню історіософських та культурологічних поглядів Івана Нечуя-Левицького та Юрія Липи, оприлюднених у публіцистиці відповідно кінця XIX – першої половини XX ст. Основна увага зосереджена на еволюції уявлень про народ, народність, націю, процес націєтворення та історії державності, особливості української культури, задекларованих обома письменниками у своїх працях. Попри приналежність митців до, сказати б, різних культурно-історичних епох автори статті намагаються реконструювати тяглість українського національного самоусвідомлення, яке пройшло історичний шлях від формулювання тези про культурну окремішність народу до декларації політичної та державної незалежності. Публіцистичні виступи І. Нечуя-Левицького та Юрія Липи – яскраві репрезентанти

такої еволюції.

Ключові слова: література, культура, нація, націєтворення, національна та культурна ідентичність, антиколоніальний дискурс.

Іван Нечуй-Левицький і Юрій Липа увійшли в історію української культури не лише як письменники, але й публіцисти – автори літературно-критичних та історіософсько-культурологічних статей. Предметом інтелектуальних рефлексій обох авторів виступали проблеми формування й функціонування національного письменства, його естетичні та етичні ідеали («Сьогочасне літературне прямування» І. Нечуя-Левицького), взаємозв'язок культури і суспільства, формування національної і культурної ідентичності українців («Українство на літературних позах з Московщиною» І. Нечуя-Левицького, «Призначення України» Ю. Липи), функціонування культури в умовах бездержавності («Розподіл Росії» Ю. Липи), колоніальні умови постання культури, місце української культури з-поміж інших слов'янських («Українство на літературних позах з Московщиною» І. Нечуя-Левицького, «Бій за українську літературу» Ю. Липи), означення нагальних питань розбудови держави тощо. Попри значні розбіжності в світогляді й приналежність до різних культурно-історичних епох, обидва письменники ілюструють ідею світоглядної еволюції поглядів українських інтелектуалів на проблему становлення культурного й політичного українства, мовної і літературної політики, функціонування вітчизняної культури (мови, літератури) в системі координат «метрополія – колонія». Осмислення світоглядної парадигми І. Нечуя-Левицького та Юрія Липи, отже, суттєво доповнює уявлення про проблемно-тематичні та ідеологічні виміри української публіцистики, дозволяє чітко ідентифікувати місце і роль публіцистів в історії української культури.

Порушена авторами проблема вимагає осмислення в межах антиколоніального дискурсу сучасної літературної критики. Відтак, теоретико-методологічною базою дослідження стали відповідні студії Оксани Забужко («Психологічна Америка» і азійський ренесанс, або знову про Карфаген), «Мова і влада», «Філософія і культурна притомність нації», «Прощання з імперією: кілька штрихів до одного портрета»), М. Рябчука «Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення», Ев Томпсон («Трубадури імперії: російська література і колоніалізм»), М. Шкандрія («В обіймах імперії. Російська й українська літератури новітньої доби») та ін.

Якщо користуватися популярною в наш час теорією еволюції уявлень про національну і культурну ідентичності народу від зацікавлення власною історією, збирання й систематизації фольклору (в історії української культури, як і інших слов'янських, цей етап припадає на добу романтизму) через активну культурно-просвітницьку практику (етап народництва) до остаточного оформлення політичних вимог (Д. Донцов, В. Липинський, діячі міжвоєнної і повоєнної еміграції), то світоглядна публіцистика І. Нечуя-Левицького презентує другий етап, тоді-як історіософські праці Юрія Липи – третій.

Написана частково як полеміка з О. Пипінім (зокрема, як відповідь на його статтю «Особая русская литература»), та як рецензія на «Історію руської (малоруської, української) літератури» О. Огоновського стаття І. Нечуя-Левицького «Українство на літературних позах з Московщиною» являє собою, по суті, комплексну студію з питань українсько-російських культурних взаємин, розвитку літератури в умовах колоніалізму, і навіть становлення національної ідентичності в умовах бездержавного існування суспільства. Окрім того, Українське національно-культурне відродження письменник порівнює з аналогічними процесами в інших слов'янських (і не лише слов'янських) народів Європи, шукаючи тим самим точки дотику до

загальноісторичних тенденцій формування націй (ясна річ, у сучасному розумінні цього поняття; між тим сам автор послуговується поняттями «народ», «народність», «раса»). Мимоволі порівнюючи «культурницькі рухи» в Іспанії (Каталонія), Франції (Прованс, Бретань), Німеччині й Австрії (етнічні чехи і поляки в цих державах) та реакцію на них із боку панівної (державоутворюючої) нації письменник доходить невтішного висновку: в «Росії така сама система приневільного винародовління крутиться мов навіжена». Йдеться в даному випадку про політику примусової русифікації народів, що входили до складу Російської імперії: «В Росії «обрусіння» йде не днями, а немов годинами, неначе в ньому спасіння не тільки Росії, але усього світу від якоїсь напасти, – неначе люди вхопились обіруч і з усією силою енергії, щоб чинити якесь дуже добре та спасенне діло. Автономії провінцій і народів ламають, національності гнуть і скручують в обід. Скрізь нищать народні мови, національні літератури, скрізь бачимо національний великоруський натиск, котрий постановив собі, неначе яке велике культурне завдання, знищити до останку усі національності в Росії і повеликорусити їх. Найважчий притиск від цієї системи випав на долю України, Польщі та молдавської Басарабії» [4, с. 131]. Цитоване доволі промовисте спостереження Нечуя-Левицького, по суті, розкриває сутність колоніальної політики імперії з її особливим типом націоналізму.

Характеризуючи російський імперський націоналізм, І. Нечуй-Левицький пробує означити його зовнішні прояви як «ворожість», «неповага», «нехтування» культурою інших народів. Фактично письменник діагностував те, що сучасною мовою в добу постколоніалізму називають «неприйняттям іншого», яке породжує відповідну реакцію. Звідси – дискримінація метрополією «тубільської» мови і культури, а згодом – невизнання національних прав на саме існування, що оформлюється вже в правовому полі (сумнозвісні Емський указ, Валуєвський циркуляр), адміністративно-управлінському (керівні посади посідають винятково росіяни) та навіть на рівні зникнення з ужитку етноніма, назви підкореної країни (як приклад, автор наводить заміну назв «Україна», «Малоросія» на «Юго-Западный край», «Южная Россия», «Новороссия»).

Крім того, І. Нечуй-Левицький зачіпає (нехай і побіжно) такий феномен, як проекція, уявлення сформоване літературою про державу. Так «літературна» Росія (мається на увазі образ країни, представлений у літературі), на думку автора, і на позір немає нічого спільного з реальністю. Письменник констатує, що художні твори кращих представників російського письменства – М. Лермонтова, О. Пушкіна, Л. Толстого, І. Тургенєва та ін. – репрезентують лише «міф», уявлення про країну (передовсім в культурному аспекті), якою вона має бути, а не яка є насправді. Звідси і неадекватне сприйняття політики імперії з-поміж європейських і слов'янських народів.

За відсутності умов політичного самовираження, невиробленість і, щонайголовніше, цілковита заборона на практики суспільного обговорення важливих проблем українські інтелектуали в Російській імперії змушені були обмежуватися сферою культури і, в основному, літератури. І. Нечуй-Левицький тут не був винятком, зосереджуючись на проблемах самотності і самостійності вітчизняного письменства. Так, обстоюючи ідею самостійного розвитку української літератури, він вказує на передумови цього: наявність розвинутого комплексу фольклору, що ставав невичерпним джерелом мотивів і образів, а також виступав своєрідним взірцем мови (тут письменник повторює думку О. Огоновського). Автор акцентує на органічних взаємозв'язках літератури та народної творчості: «Літературні таланти творить сама натура, себто, можна сказати, народ та національний геній, себто національно-психічна сила, що криється в масах звісного плем'я. На ґрунті народу і народної поезії сама

натура часом породить велетня-генія, як часом, буває між верболозом та лозами в лузі над рікою натура вижене такого високого явора, листом широкого, гіллям високого, що він стає красою лугу й гордо й високо підносить свій верх. Великі твори, як «Лліяда», «Одіссея», «Едда», великі генії, як Шекспір, Міцкевич, Шиллер, Гете, Шевченко, Пушкін зросли й викохались на ґрунті народної поезії. Україна не має своєї держави, але зате має народ, національність, дуже багату національну поезію, а се й є ґрунт поезії та книжної літератури дужчий й багатіший для поетичної літератури. Маємо сей ґрунт, – маємо й будемо мати свою літературу і без своєї державности» [4, с. 139]. Останнє твердження тут доволі показове: за відсутності реального державобудування, варто сконцентруватися на розбудові цієї держави хоча б в літературі. Власне, народницька ідеологічна концепція.

Натомість Юрій Липа питання українського державотворення розглядає крізь призму проблем, зацентрованих у працях історіософського змісту. Чільне місце у його творчому доробку посідає державотворча ідея, а в основі світобачення лежить аспект українотворення, тобто формування українського «Я». У центрі авторської концепції стоїть поняття «раса» (нація). Окреслюючи її суть, письменник наголошує, що це є «власний терен, власна місія і почування нехиті до чужих» [3, с. 19]. Вислів «власний терен» тут на диво подібний до вживаного Нечуєм-Левицьким поняття «національний ґрунт»; йдеться, по суті, про спробу проартикулювати явище національної ідентичності, закорінене у ментальність, історію, фольклор. Тому, невипадково, що аналогічні міркування знаходимо в статті «Українство на літературних позвах з Московщиною», в якій автор попри заакцентованість на літературних і культурних аспектах, зрештою доходить висновку про історичну («расову») осібність українців від решти народів імперії.

Автоінтертекстуальний «інформаційний простір» художньої творчості Юрія Липи вибудовує історіософський дискурс трактату «Призначення України» та інших філософських праць митця. Звертаючись на їхніх сторінках до праць К. Юнга, Р. Кіплінга, Р. Смаль-Стоцького та ін., автор намагався охарактеризувати геополітичні проблеми України, пов'язати долю українського народу з долею всього людства (як і Нечуй-Левицький з історію слов'янства). Головним завданням програми Юрія Липи є виведення української раси на європейський рівень. Розглядаючи українське минуле у зв'язках із всесвітньою історією, митець намагався поєднати західноєвропейські культурні традиції із старокиївськими. Авторська світоглядна концепція вибудовується навколо державницько-культурних традицій доби Княжого Києва та епохи Середньовіччя. Письменник розуміє, що сила українців – у збереженні культурних звичаїв і в дотриманні «вічних» законів, що виростили з «великокиївської «Руської Правди» [2, с. 180] і з козацьких часів.

Усвідомлюючи епохальне значення української козаччини, Юрій Липа неодноразово звертається до тематики Запорозької Січі. Саме з ім'ям Богдана Хмельницького історіософ пов'язує виникнення українського націоналізму. На сторінках його творів постають образи славних героїв, лицарство і відвага яких мають служити прикладом звитяжної боротьби проти ворожих для України ідей та ідеологій. Так, характеризуючи у філософському трактаті «Призначення України» сутність українського та московського етносів, Юрій Липа стверджує, що між ними лежить «цілковита прірва» [2, с. 39]. Дане твердження стає основою автоінтертекстуальної взаємодії внутрішньотекстового художнього дискурсу роману «Козаки в Московії». У романі письменник чітко окреслив розумі відмінності між ментальністю українського та московського народів, доводячи вищий культурний та ідейний рівень українців порівняно з північними сусідами. Створюючи нову парадигму духовності, автор

ставить українську расу в один ряд з європейськими, а геополітичну доктрину Б. Хмельницького осмислює в контексті західного розвитку. Показовим у зв'язку з цим є і спроба Нечуя-Левицького простежити історію української державності від часів Київської Русі і до Гетьманщини, виявляючи її характерні ознаки: виборність посад, «народоправство», самобутність історичного культурного типу і под.

Досліджуючи розвиток двох культур у трактаті «Призначення України», Юрій Липа іде набагато далі за Нечуя-Левицького і наголошує на тому, що між праісторією України і Московії лежить цілковита прірва (Нечуй-Левицький обмежується лише натяком на різний етногенез українців і росіян), що і є психологічною підставою для неприйняття українцями ворожого їм світогляду. Обговорюючи комплекс проблем України за часів перебування у складі Російської імперії, Ю. Липа схиляється до висновку, що «єсть закономірність потужна і велична, що змушує Північ і Південь піти власними дорогами...» [4, с. 9]. Автор наголошує, що «Московія це Північ, України – це Південь» [4, с. 70] і розмежування цих країн просто необхідне для подальшого успішного їх розвитку, адже «найприроднішою віссю експансії України є південь, а Росії – північ». Російська імперія завжди охочіше просувалася на Північ і тому отримала азійське культурне наповнення, «просування ж на Південь прийшло пізніше. Коли в половині XVII століття гетьман України запропонував унійну сполуку...» [3, с. 84]. Україна і Росія «ворожі собі духовно і економічно» і тому «взаємовідштовхуються». Україна має піти «своїм шляхом, який провадить її над береги Чорного моря» [3, с. 82].

У книгах «Розподіл Росії» та «Призначення України» Ю. Липа доводить тезу про те, що «найважливішою» справою Російської імперії є територіальне поширення, оскільки московська «карма ... воліла тільки воювати і невілювати» [3, с. 29]. Усі російські царі висловлювали «одну ідею підбиття», тому уже від «початку історії Москви величезні міста, столиці розквітлих держав, як Новгород Великий, В'ятка, були стерті ордами москвичів, а їхнє населення вимордоване» [2, с. 41]. Прагнучи постійного розширення меж імперії, Московія колонізувала все нові й нові землі. Дані тези про загарбницьку політику реалізовані і в метатекстуальному просторі «Козаків у Московії». Герої роману, потрапивши з України до Московії, нараз споглядали спустошені землі підкорених племен, чорні спалені чи виголоднілі села та часті шибениці. «Од великої держави Комів, – зауважує автор, – не зосталося й сліду. Витяті в пень миролюбиві племена ці не висилали більше багатих караванів» [1, с. 59]. Зв'язуючи між собою якнайбільше «супротивностей», Московія несла на завойовані землі лише ту «...величезну пустку, яка була в ній самій» [3, с. 26].

Традиційними методами, які використовувала московська «керма» (Ю. Липа) для закріплення й утримування «колоніальних володінь» було переселювання й винищування підкорених. Політика імперії спрямовувалася на постійну боротьбу з «природними прикметами народів і їх країв» [3, с. 31]. Як зауважує Ю. Липа, для цього депортувалися цілі села у «цілком несподіваних напрямках» [3, с. 40]. Висновки Юрія Липи тут ідентичні уже цитованим тезам І. Нечуя-Левицького про нищення національних мов і літератур, автономій як цілеспрямовану політику царської Росії.

Юрія Липу (як і Нечуя-Левицького) Московія цікавить не виключно сама по собі, а у взаєминах з Україною. Адже метою усіх московських загарбань було нищення неприйняттого для москвинів способу життя українців, чужої ментальності (і, продовжимо, літератури: «російська державність пригнобляє українську літературу», – зауважує з цього приводу Нечуй-Левицький). У трактаті «Призначення України» Юрій Липа наголошує: «Найважливіша боротьба заламати. Спочатку заламати активні сили, а пізніш викорчувати й саму підсвідому традицію життя (побуту, родини, права)» [1,

с. 20]. Багато століть поспіль Московія впроваджувала у життя свою колоніальну стратегію, завданням якої було суцільне помосковщення і нищення України.

Зовсім по-іншому бачаться Юрію Липі основні риси українського народу, його ментальності, в центрі якої перебувають висока духовність і працелюбність. Любов до рідної землі заклала в основу характеру українця почуття національної свідомості, патріотизму, риси волелюбності, поваги до свободи особистості, до приватної власності. Український хліборобський народ глибоко побожний. Церква в Україні постійно була пов'язана з життям віруючих і прищеплювала українцям риси побожності та високої моральності.

Головну хибу українського державницького руху Юрій Липа вбачав у неспроможності окремих рушійних сил об'єднатись у єдиний фронт, спрямувати боротьбу в єдине русло. За Юрієм Липою, основною рушійною силою українського державотворення є селянство, оскільки це не тільки фізична, а й духовна основа української раси. Вустами Рубана, головного героя однойменної повісті, Юрій Липа проголошує: «Тепер...ми (селяни. – *I. М., М. Х.*) – влада справжня, ми – земля!» [1, с. 212]. Але попереду українське селянство чекала важка боротьба із страшним підступним ворогом – більшовиками, яких, за влучним висловом одного з чекістів («Рубан»), «і так цілий світ за людоїдів вважає» [1, с. 187].

Напротивагу цій страшній силі виступають справжні українські вояки. Самі більшовики говорять про них: «То, бра', страшний народ. Його розворуши – так не остановиш. Не слухаються – пружина така в нім якась, не наша» [1, с. 186]. Метою визвольної боротьби письменник вважав об'єднання селянських багатств для селян, але сили, які спрямовувались на її досягнення, залишались розпорощеними.

Доля українського селянина-бунтаря у часи української революції талановито зображена в оповіданні «Коваль Супрун». Головний герой твору – уродженець Херсонщини, древнього степового краю. Саме сини цієї землі становили расу «добрю, надморську, найпоставнішу з цілої України» [1, с. 273]. Автор ніби милується людиною праці, сільським трудівником. Коваль – «чоловік спосібний...бравий, сам машину спорудив» [1, с. 272]. У пошуках правди він звертається до «Кобзаря», що його написав наш «великий селянин» – Тарас Шевченко. Перед Супруном постало питання, який же шлях боротьби обрати: «лушню» чи «науку»? Його бунтарська душа прихилилась до «лушні», але й прислухалась до думок студента-агітатора, котрий вважав, що сила лише в науці, і стверджував, що «треба багато вчитись» [1, с. 274].

Із приходом 1917 року розпочалося нове життя. «Наказували, але не ті, що досі говорили. Заговорили, але не ті, що досі говорили» [1, с. 283]. У листопаді того ж року замайоріли жовто-блакитні прапори Української Народної Республіки. «Прийшов час села», яке досі «тільки палило копи та де-не-де чинило витопти хліба». Коваль Супрун зробив свій вибір – «забув і про свою кузню і про направу сіялок» [1, с. 286]. Зібравши навколо себе однодумців, Супрун грабував і нищив панські маєтки й економії. Душа його знаходила спокій лише тоді, коли «байдужі вози селян переїздили через двори з поваленою огорожею» [1, с. 286]. До такої боротьби схилився його розум, таким він вбачав шлях до побудови нового «блаженного світу» [1, с. 293].

Юрій Липа розумів, що Україна в боротьбі з жорстокими експериментами більшовизму може розраховувати лише на власні сили. Тому на сторінках «Нотатників» постають такі образи мужніх борців, як отаман Рубан («Рубан»), бунчужний Безкровний («Закон»), відчайдушний гайдамака Валентин Недайхата («Кіннотник») та багато інших. У протистоянні зовнішньому ворогові, переконаний письменник, найбільшу силу має почуття «рідності», «традиції», оскільки це тепер – «протимосковський рушійний важіль» [1, с. 21]. За Юрієм Липою, боротьба

української раси у часи визвольних змагань ХХ століття носить родинний характер, навіть термінологія цих відносин – «батько, хлопці, брате» [1, с. 160], – це термінологія родини.

Селянин Рубан – не просто образ козацького отамана. У «Призначенні України» читаємо: «Найвищий вислів влади – це отаман, коли ж він є й господарем душ, – це батько» [1, с. 150]. Підлегли для Рубана були «як діти» [1, с. 194], котрі звертались до нього як до батька, а селяни твердо знали, що він – «їхня кров» [1, с. 202].

Справжнього українця з його найкращими рисами характеру оспівує в своїх творах Юрій Липа. Шевченківське «сім'я вечерея коло хати» письменник вважав основою не тільки народного побуту, а й споконвічної української моралі, яка завжди була основою «суспільної збірності» [1, с. 191]. Дотримання цих норм – умова збереження українців як нації. Невипадково у зв'язку з цим є і увага І. Нечуя-Левицького до проблеми розпаду/збереження сім'ї як основи національного суспільства (повісті «Кайдашева сім'я», «Хмари», «Над Чорним морем», «Старосвітські батюшки та матушки»).

Крім українських селян письменник колоритно зобразив у «Нотатниках» і українську інтелігенцію. Він образно назвав її «дріжджами» [1, с. 449] нації. Представники української інтелігенції гостро розуміли, що «животіння під гнітом Мертвої Доктрини», «перебування серед мертвотухоподібних людей-убивць» [1, с. 28] знищить всю велич народу, і тому теж чинили опір більшовицькій навалі. Зображення цієї боротьби й стало темою новели «Зустріч літераторів» та оповідання «Кам'янець Столичний».

У своїй публіцистиці І. Нечуй-Левицький і Ю. Липа окреслюють провідні ідеї формування української державницької ідеології та зміст історичного призначення України, обґрунтовують її право на будівництво незалежної держави (принаймні в формі літературної і культурної автономії, як у Нечуя-Левицького), вимальовують власне бачення країни у загальносвітовому (загальнослов'янському) контексті, наголошують на необхідності поглиблення культурних зв'язків із Заходом, обговорюють напрямки розвитку державницької політики, відповідно до цього визначають суспільні завдання української літератури, культури, нації, характеризують основні аспекти формування її психологічного типу. Акцентуючи увагу на даних проблемах, автори утверджують ідею визволення України з-під російського імперського режиму, який не одне століття гальмував процеси державотворення на завойованих територіях. Протистояти поневолювачам можна лише визначивши їх вади і віднайшовши протидію. Україні за будь-яку ціну потрібно звільнитися від впливів Московщини.

Список використаної літератури

1. Липа Ю. Козаки в Московії: Історичний роман. Новели / Ю. Липа. – Львів, 1995. – 455 с.
2. Липа Ю. Призначення України / Ю. Липа. – Львів, 1992. – 270 с.
3. Липа Ю. Розподіл Росії / Ю. Липа; упоряд. О. Гринів. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 1995. – 148 с.
4. Нечуй-Левицький І. Українство на літературних позвах з Московщиною. Культурологічні трактати. / Упорядкування М. Чернописьського / І. Нечуй-Левицький. – Львів: Каменяр, 1998. – С. 127–241.

Стаття надійшла до редакції 30.03. 2014

I. V. Melnychuk, M. M. Khoroshkov

**THE EVOLUTION OF UKRAINIAN STATE-FORMATION DISCOURSE IN
THE PUBLICISTIC WORKS OF XIX-th – EARLY XX-th CENTURY**

The main subject of the article is historiosophical and culturological conceptions of well-known Ukrainian writers Ivan Nechuy-Levytsky and Yuriy Lypa. Their publicistic works, as well as prose ones (novels, stories and short stories) represent the evolution of different historical, cultural and philosophical conceptions («people», «folk», «nation», «nation building», «state history»), Ukrainian culture and literature specific features in colonial conditions. The authors pay attention to «Ukrainians in literature controversy with Muscovy» by I. Nechuy-Levytsky and «The Mission of Ukraine», «The Partition of Russia» and «Fight for Literature» by Y. Lypa as important works for understanding the Ukrainian national self-consciousness and the process of its formation from cultural (and literary) separatism to Ukrainian political and state independence. I. Nechuy-Levytsky («Ukrainians in literature controversy with Muscovy» and «Contemporary literary movement») represents the idea of Ukrainian cultural and literary separatism from Russia (Russian Empire). The writer underlines the main problems of Ukrainian language and literature – their development in colonial dependence, prohibition and repression, the linguistic discrimination etc. Y. Lypa goes further: Ukrainian cultural (and language) independence for him expresses national identity of Ukrainians and their political and state ambitions. So, in his articles «The Mission of Ukraine», «The Partition of Russia» and «Fight for Literature» Y. Lypa promotes the idea of Ukrainian sovereign state, based on national identity, history, language and literature and Ukrainian-Russia mental incompatibility. Thereby, I. Nechuy-Levytsky and Y. Lypa's conceptions must be understood as a part of Ukrainian anti-colonial discourse.

Keywords: literature, culture, nation, nation formation, national and cultural identity, anti-colonial discourse.

УДК 821.10211-31(043)

Назаренко Н. И., Рыба И. И.

КОНЦЕПТ «СЕМЬЯ» В ТВОРЧЕСТВЕ ДЖЕЙН ОСТЕН (на примере романа «Мэнсфилд-парк»)

Данная статья представляет интерпретацию авторского видения концепта «Семья» на примере романа «Мэнсфилд-парк» Джейн Остен. На основе выявления системы ценностей, отраженной в творчестве Д. Остен, в статье анализируется одно из ключевых в художественной картине мира писательницы понятие «семья» в плане его художественной реализации и творческой эволюции. В структуре данного концепта рассматриваются три микроконцепта – «Дети», «Родители» и «Отношения между поколениями».

Ключевые слова: концепт, микроконцепт, стереотип, образ семьи, художественная картина мира, культурный код, национальная ментальность.

Романы Джейн Остен (Jane Austen, 1775 – 1817) и в наше время востребованы читателем, так как посвящены не теряющим актуальности общечеловеческим ценностям, выявляют эволюцию концепции личности женщины в историко-литературном развитии. Интерес профессиональных исследователей основан на мнении, что Джейн Остен успешно разработала новые темы, мотивы и приемы, которые обогатили английскую реалистическую прозу XIX – XX вв. При этом интерпретация художественного наследия этого автора на протяжении почти двух веков закономерно меняется в сторону выявления нравственно-философского